

પાઠ પાઠ 23

ટી.વી. કેન્દ્ર સંદર્શન

કનુ : કાલે અમને શાળામાંથી દૂરદર્શન કેન્દ્ર જોવા લઈ ગયેલા.

સુરેશ : સાથે કોણ આવેલું?

કનુ : દેસાઈ સાહેબ. તેમણે પહેલાથી જ મંજૂરી મંગાવી લીધેલી. ચાર વાગે બસ મારફતે અમે લઈ જવાયા. જતાં પહેલાં અમને સૂચનાઓ અપાઈ હતી કે હાર તોડીને જુદા ચાલવું ન જોઈએ. ત્યાં જોર-જોરથી વાતચીત કરી શકાશે નહીં. ત્યાં કોઈ ફેરિયાઓ પાસેથી કાંઈ ખરીદાય નહીં. બગીચામાંથી કોઈપણ ફૂલ તોડશો નહીં.

સુરેશ : સ્ટુડિયો તમને કોણે બતાવ્યો?

કનુ : ટી.વી. કેન્દ્રના ડિરેક્ટર દ્વારા મોકલેલ માણસે અમને સ્ટુડિયો દેખાડ્યો. તે જ વ્યક્તિ દ્વારા અમને ટી.વી. અંગેની માહિતી પણ અપાઈ.

સુરેશ : તેમના દ્વારા કઈ માહિતી આપવામાં આવી?

કનુ : તેમણે જણાવ્યું કે, ૧૯૨૨માં સ્કોટલેન્ડના વૈજ્ઞાનિક જોન લોગી બાયર્ડ દ્વારા ટી.વી.ની શોધ કરાઈ હતી.

સુરેશ : આજે ટી.વી.નો આખા વિશ્વમાં ઉપયોગ કરાય છે.

ટી.વી. કેન્દ્ર સંદર્શન

કનુ : કલ હમને પાઠશાલા સે દૂરદર્શન-કેન્દ્ર દિખાને લે ગણ થે।

સુરેશ : સાથ મેં કૌન આયા થા?

કનુ : દેસાઈ સાહબ। ઉન્હોને પહેલે સે હી સ્વીકૃતિ મંગવા લીથી। ચાર બજે બસ દ્વારા હમ લે જાણ ગણ। જાને સે પહેલે હમેં તાકીદ દી ગઈ થી કિ કતાર સે હટકર નહીં ચલના ચાહિણ। વહાં જોર જોર સે બાતચીત નહીં કી જા સકતી। વહાં કિસી ફેરી વાલે સે કોઈ મી ચીજેં નહીં ખરીદી જાઈ। બાગ મેં સે કોઈ મી ફૂલ તોડા નહીં જાણગા।

સુરેશ : સ્ટુડિયો આપ કો કિસ ને દિખાયા?

કનુ : ટી.વી. કેન્દ્ર કે ડિરેક્ટર દ્વારા મેજે જાણ વ્યક્તિ ને હમેં સ્ટુડિયો દિખાયા। ઉસી વ્યક્તિ દ્વારા હમેં ટી.વી. કે બારે મેં જાનકારી મી દી ગઈ।

સુરેશ : ઉન કે દ્વારા કયા જાનકારી દી ગઈ?

કનુ : ઉન્હોને બતાયા કી 1922 મેં સ્કૉટલેન્ડ કે વૈજ્ઞાનિક જોન લૉગી બાયર્ડ દ્વારા ટી.વી. કી ખોજ કી ગઈ।

સુરેશ : આજ ટી.વી. કા સારે વિશ્વ મેં ઉપયોગ કિયા જાતા હૈ।

કનુ : આખી દુનિયાને આપણા ઘરમાં જ લાવી શકાય છે. નિરાંતે પોતાના ઘરમાં બેઠાં-બેઠાં જ્ઞાનની વૃદ્ધિ સાથે આનંદ માણી શકાય છે.

સુરેશ : ભારતનાં અને દુનિયાનાં જુદાં-જુદાં સ્થળો, માણસો, પશુઓ અને પંખીઓ વગેરે વિશે ટી.વી. દ્વારા માહિતી પ્રાપ્ત કરાય છે.

કનુ : ટી.વી. દ્વારા શૈક્ષણિક જ્ઞાન પણ વધારાય છે. હવે તો ઠેર-ઠેર રંગીન ટી.વી. બનાવાય છે. દરેક પ્રાંતિય ભાષામાં અલગ-અલગ ચેનલો હોય છે. આ ચેનલો દ્વારા આપણા ઘરમાં જ બેસીને દેશ પરદેશની સંસ્કૃતિઓ વિશે જાણકારી પ્રાપ્ત કરી શકીએ છીએ. ફક્ત જાણકારી જ નહીં તેના દ્વારા ખૂબ આનંદ પણ લેવાય છે.

સુરેશ : ટી.વી. સ્ટુડિયોમાં કેવો હોય છે?

કનુ : ટી.વી. સ્ટુડિયો કેમેરા, માઈક્રોફોન તથા લાઈટોથી ભરેલો હોય છે. બધા જ કાર્યક્રમો સ્ટુડિયોમાં જ તૈયાર કરાતા નથી. કેટલાક કાર્યક્રમોનું સીધું પ્રસારણ કરાય છે. કેટલાક કાર્યક્રમો આગળથી રેકૉર્ડ કરેલા હોય છે. કેટલાક કાર્યક્રમો સ્ટુડિયોની બહાર બનાવાતા હોય છે.

સુરેશ : પછી શું?

કનુ : સારી દુનિયાં કો અપને ઘર મેં હી લાયા જા સકતા હૈ। આરામ સે અપને ઘર મેં બૈઠે-બૈઠે જ્ઞાન કી વૃદ્ધિ કે સાથ આનંદ લિયા જા સકતા હૈ।

સુરેશ : ભારત કે ઓર જગત કે ભિન્ન-ભિન્ન સ્થલોં ઓર લોગોં, પશુ-પક્ષિયોં આદિ કે બારે મેં ટી.વી. દ્વારા જાનકારી પ્રાપ્ત કી જાતી હૈ।

કનુ : ટી.વી. દ્વારા શૈક્ષણિક જ્ઞાન મી બઢાયા જાતા હૈ। અબ તો હર-જગહ રંગીન ટી.વી. બનાવે જાતે હૈં। હર પ્રાંતીય ભાષા મેં અલગ-અલગ ચેનલોં હોતી હૈં। ઇન ચેનલોં કે દ્વારા હમ અપને ઘર મેં હી બૈઠ કર દેશ-પરદેશ કી સંસ્કૃતિયોં કે બારે મેં જાનકારી પ્રાપ્ત કર સકતે હૈં। સિર્ફ જાનકારી હી નહીં ઇન કે દ્વારા બહુત આનંદ મી લિયા જાતા હૈ।

સુરેશ : ટી.વી. સ્ટુડિયો કૈસા હોતા હૈ?

કનુ : ટી.વી. સ્ટુડિયો મેં કૈમરા, માઈક્રોફોન ઇવં લાઈટોં સે ભરા હુઆ હોતા હૈ। સમી કાર્યક્રમ સ્ટુડિયો મેં હી બનાવે નહીં જાતે। કુછ કાર્યક્રમોં કા સીધા પ્રસારણ કિયા જાતા હૈ। કુછ કાર્યક્રમ પહેલે સે મી રેકૉર્ડ કિવે હુવે હોતે હૈં। કુછ કાર્યક્રમ સ્ટુડિયોં કે બાહર મી બનાવાવે જાતે હૈં।

સુરેશ : ફિર ક્યા?

कनु : टी.वी. केंद्र ज़ोया पछी अमने नास्तो करवावमां आव्यो. त्यां आपेलो नास्तो माराथी भवायो नहीं. घनश्याम थाकी गयेलो. मने कहे माराथी हवे चलाशे नहीं, गृहकार्य पए थशे नहीं. आजना कार्यक्रम पर निबंध पए लभाशे नहीं अने काले शाणाअे पए अवाशे नहीं.

सुरेश : अे तो छे ज अेवो. पए शं तुं नथी मानतो के दूरदर्शन केंद्रनो कार्यक्रम तमारा माटे भूज ज ज्ञानवर्धक हतो.

कनु : जर. अमे धांनुं भधुं शीभ्या.

सुरेश : तमे लोको क्यारे पाछा आव्या?

कनु : डायरेक्टर साहेबनो आभार व्यक्त करी देसाई साहेब अमने छे वाग्ये शाणाअे पाछा लई आव्या.

सुरेश : भूज सरस. तो आ प्रमाणे कालनो दिवस तमारा द्वारा ज्ञान अने गम्मत माटे वितावायो.

कनु : टी.वी. केंद्र देखने के बाद हमें नाश्ता करवा गया। वहाँ दिया गया नाश्ता मुझ से नहीं खाया गया। घनश्याम थक गया था। मुझ से बोला, "मुझ से अब चला नहीं जाएगा। गृह कार्य भी नहीं होगा। आज के कार्यक्रम पर भी नहीं लिखा जाएगा और कल पाठशाला में भी नहीं आ पाऊँगा।

सुरेश : वह तो है ही ऐसा। लेकिन क्या तुम नहीं मानते कि दूरदर्शन केंद्र का कार्यक्रम तुम्हारे लिए बहुत ही ज्ञानवर्धक था?

कनु : जरूर। हमने बहुत कुछ सीखा।

सुरेश : आप लोग कब लौटें?

कनु : डाइरेक्टर साहब का आभार व्यक्त कर देसाई साहब हमें छह बजे पाठशाला वापस ले आए।

सुरेश : बहुत अच्छा। तो इस प्रकार कल का दिन आपके द्वारा ज्ञान और गम्मत के लिए बिताया गया।

शब्दार्थ

गुजराती शब्द	हिंदी अर्थ
टी.वी. केंद्र	दूरदर्शन केन्द्र
संदर्शन	संदर्शन
दूरदर्शन	दूरदर्शन केंद्र
मंजूरी	स्वीकृति
मारइते	द्वारा
हरोण	कतार
इरियो	बेच ने वाला/ फेरीवाला
मोक्लावेल	भेजे गए

માહિતી	જાન કારી
આખા	સારે
નિરાંત	આરામ
ચેનલ	ચેનલ
વધારવું	બઢાના
સીધું	સીધા
બહાર	બાહર
આગળથી	પહેલે સે
ખવાયો	ખાયા જાના
ગૃહકાર્ય	ગૃહકાર્ય
માનવું	માનના
આભાર માનવો	આભાર વ્યક્ત કરના
જ્ઞાનવર્ધક	જ્ઞાનવર્ધક/જ્ઞાન બઢાને વાલા
ગમ્મત	ગમ્મત
વિતાવવું	બિતાના

અભ્યાસ

I નીચે આપેલાં વાક્યોનો અભ્યાસ કરો.

- 1) ચાર વાગે બસ મારફતે અમને લઈ જવાયા.
2) મારાથી ઘરનું કામ કરાશે નહીં.
3) તમારાથી ફેરિયા પાસેથી કંઈ ખરીદાય નહીં.
4) જતાં પહેલાં તેમના દ્વારા અમને સૂચનાઓ અપાઈ.
5) તમારાથી ફૂલો તોડાય નહીં.
6) તમારાથી ઘરનું કામ થશે નહીં.
7) આપેલો નાસ્તો મારાથી ખવાયો નહીં.
8) ટી.વી. દ્વારા પશુપંખીઓ વિશે માહિતી મેળવાય છે.
9) ડિરેક્ટરે મોકલેલ માણસ દ્વારા માહિતી અપાઈ.
10) ટી.વી. વડે શૈક્ષણિક જ્ઞાન વધારાય છે.
11) કાલનો દિવસ તમારા દ્વારા જ્ઞાન અને ગમ્મત માટે વિતાવાયો.
- 2) 1) મારાથી ચલાશે નહીં.
2) મારાથી લખાશે નહીં.
3) મારાથી બોલાશે નહીં.
4) મારાથી કાલે શાળાએ અવાશે નહીં.

II વાક્યમાં રેખાંકિત શબ્દોની જગ્યાએ આપેલા પ્રત્યેક શબ્દનો ઉપયોગ કરી વાક્યો બનાવો.

- 1) ટી.વી. દ્વારા શૈક્ષણિક જ્ઞાન વધારાય છે. (સુધારાય, અપાય, મેળવાય)
- 2) બસ મારફતે અમને લઈ જવાયા. (લઈ અવાયા, બોલાવાયા, ફેરવાયા)
- 3) મારાથી ચલાશે નહીં. (ખવાશે, જવાશે, મળાશે)

III કોંસમાં આપેલા શબ્દોના ઉપયુક્ત રૂપોનો ઉપયોગ કરી વાક્યો પૂરાં કરો.

- 1) તમારાથી આવકાલ બહારનું _____ રહ્યું છે. (ખા)
- 2) ગઈકાલે તમારાથી ઘરે ન _____ . (રહે)
- 3) મારાથી ગુરૂકૃપામાં _____ . (જા)
- 4) કવિતાથી વધારે _____ નહીં. (મણ)
- 5) મારાથી ઘણે દિવસે રમણને _____ . (જો)
- 6) ભગવાનથી જ એનો જવાબ _____ . (આપ)
- 7) તેનાથી લગ્નમાં _____ હતું. (જા)
- 8) તમારાથી હાથમાં ચીજો લઈને _____ હશે. (આવ)

IV કોંસમાં આપેલા હિન્દી શબ્દોના સમાનાર્થક ગુજરાતી શબ્દોનો ઉપયોગ કરી વાક્યો પૂરાં કરો.

- 1) જોન લોગી બાયર્ડ દ્વારા ટી.વી.ની શોધ _____ . (કી ગઈ)
- 2) ટી.વી. દ્વારા પશુપંખીઓ વિશે માહિતી _____ છે. (પાર્જ જાતી)
- 3) તમારાથી ફેરિયા પાસેથી કંઈ _____ નહીં. (ખરીદા જાયે)
- 4) મારાથી આપેલો નાસ્તો _____ નહીં. (ખા યા ગયા)
- 5) તમારાથી ફૂલો _____ નહીં. (તોડે જાયે)
- 6) ગઈકાલે તમારાથી મારા ઘરે ન _____ ? (આયા ગયા)

V ઉદાહરણ પ્રમાણે આપેલાં દરેક વાક્યનાં બે-બે વાક્યો લખો.

ઉદાહરણ: તમારાથી ફૂલો તોડાય નહીં.
તમારાથી ફૂલો તોડાયા નહીં.
તમારાથી ફૂલો તોડાશે નહીં.

1.
  - 1) મારાથી આપેલો નાસ્તો ખવાતો નથી.
  - 2) તેનાથી કચરોપૂંજો કાઢી લેવાય છે.
  - 3) કિરણથી મિનિટના પાંસઠ શબ્દોની ઝડપથી ટાઈપિંગ કરાય છે.
  - 4) ટી.વી. કેન્દ્ર દ્વારા કેટલાક કાર્યક્રમોનું સીધું પ્રસારણ કરાય છે.
  - 5) અભયથી ઊંધિયું ખવાય છે.
  - 6) બ્રાહ્મણથી હરિહરિ વદાય છે.
  - 7) ગુજરાતીઓ દ્વારા ગરબા રમાય છે.

2. ઉદાહરણ: તમે જોરજોરથી વાત નહીં કરી શકો.
તમારાથી જોરજોરથી વાત કરી શકાશે નહીં.
- 1) ફેરિયાઓ પાસેથી તમે કંઈ ખરીદશો નહીં.
  - 2) બગીચાનાં ફૂલો તમે તોડશો નહીં.
  - 3) મેં નાસ્તો ખાધો નહીં.
  - 4) હું હવે ચાલીશ નહીં.
  - 5) હું ઘરકામ કરીશ નહીં.
  - 6) તેણે કચરો-પૂંજો કાઢી લીધો હશે.
  - 7) પક્ષી આકાશમાં ઉડી શકે છે.
  - 8) હું હોટલમાં જમી રહ્યો છું.
3. ઉદાહરણ: સુગંધા અને કલ્પેશથી પોસ્ટ ઓફિસમાં જવાય છે.
સુગંધા અને કલ્પેશ પોસ્ટ ઓફિસમાં જાય છે.
- 1) પક્ષીથી આકાશમાં ઉડી શકાય છે.
  - 2) રસીલાભાભીથી દિવાળીનો નાસ્તો બનાવાય છે.
  - 3) શીતલથી પરબીડિયાં ખરીદાય છે.
  - 4) છાપાંમાંથી રમણથી જાહેરખબરો વંચાય છે.
  - 5) અરણાથી મોટર સાથે ભટકાઈ જવાયું.
  - 6) દાકતર દ્વારા અરણાનો પ્રાથમિક ઉપચાર કરાયો.
  - 7) અમારાથી ગાંધીનગર ત્રણ કલાકમાં પહોંચાયું.
  - 8) આપણાથી સાત દિવસમાં પ્રવાસ પૂરો કરાશે.
  - 9) કાજલથી માસીને ત્યાં જમી લેવાયું.
  - 10) સેજલથી પાડોશીઓનો પરિચય કરાશે.
  - 11) શિવનાથથી રમણને નોકરી અપાઈ.
  - 12) મોરારી બાપુથી કથા વંચાય છે.
  - 13) મહેશથી જલેબી ખવાય છે.
  - 14) બાથી મને બદામનો શીરો અપાયો.
4. ઉદાહરણ: કનુ ચાલે છે.
કનુથી ચલાય છે.
કનુથી ચાલાતું નથી.
- 1) દેસાઈ સાહેબ બોલે છે.
  - 2) સુરેશ આવે છે.
  - 3) ઘનશ્યામ લખે છે.
  - 4) ડિરેક્ટર આવે છે.
  - 5) પંખી ઉડે છે.

VI ઉદાહરણ પ્રમાણે આપેલાં નકારાત્મક વાક્યોને હકારાત્મક વાક્યમાં ફેરવો.

ઉદાહરણ: તમારાથી જોરજોરથી વાત કરી શકાશે નહીં.
તમારાથી જોરજોરથી વાત કરી શકાશે.

- 1) નિર્દેશકથી ગુજરાતી ફિલ્મમાં હિન્દી કલાકારોને પસંદ કરાતા નથી.
- 2) અમારાથી ફિલ્મ જોવા જવાયું નહીં.
- 3) તેનાથી કંઈ ખવાયું-પીવાયું નથી.
- 4) કનુથી નિબંધ લખાશે નહીં.
- 5) ઘનશ્યામથી આજે ચલાતું નથી.
- 6) ટી.વી. દ્વારા બધા કાર્યક્રમો તૈયાર કરાતા નથી.
- 7) દાદીમાથી મલયને વઢાતું નથી.
- 8) મારાથી નિયમિત નિશાળે જવાતું નથી.

VII ઉદાહરણ પ્રમાણે કોંસમાં આપેલા પ્રશ્નવાચક શબ્દોનો ઉપયોગ કરી આપેલાં વાક્યોને પ્રશ્નવાચકમાં ફેરવો.

ઉદાહરણ: મારાથી કાલે શાળાએ જવાશે નહીં. (ક્યારે)
ક્યારે તમારાથી શાળાએ જવાશે નહીં?

- 1) કેટલાક કાર્યક્રમો સ્ટુડિયોની બહાર તૈયાર કરાય છે. (ક્યાં)
- 2) ટી.વી. દ્વારા પશુપંખીઓ વિશે માહિતી મેળવાય છે. (શું)
- 3) ડિરેક્ટરે મોકલેલા માણસ દ્વારા માહિતી અપાઈ. (કોના)
- 4) તમારાથી ફેરિયા પાસેથી કંઈ ખરીદાય નહીં. (કોની)
- 5) આખા વિશ્વ દ્વારા ટી.વી.નો ઉપયોગ કરાય છે. (શાનો)
- 6) તેમના દ્વારા ટી.વી. વિશેની માહિતી અપાઈ. (કઈ)
- 7) આપેલો નાસ્તો કનુથી ખવાયો નહીં. (કોનાથી)

વાંચો અને સમજો

અહેવાલ લેખન

પ્રેષક:
શ્રીમતી સુશીલા બી. પરમાર
આચાર્ય,
શારદા વિદ્યામંદિર,
અમલસાડ. (જિ.વલસાડ)
તા.૬-૩-૨૦૦૫

પ્રતિ,
તંત્રીશ્રી,
ગુર્જર સમાચાર,

અંદેશ કાર્યાલય,
ભરૂચ.

વિષય:- શાળામાં ઉજવવામાં આવેલ વાર્ષિક દિનનો અહેવાલ અખબારમાં
છાપવા બાબત.

મહાશય,

સવિનય નિવેદન કરવાનું કે આ સાથે મોકલેલ અમારો શાળાની ઉપરોક્ત
વિષય બાબતની વિગત આપના સમાચાર પત્રમાં વિના મૂલ્યે છાપી મોકલશો.
અહેવાલની વિગત નીચે મુજબ છે.

“તારીખ ૫-૩-૨૦૦૫ ના રોજ શાળાનો વાર્ષિક ઉત્સવ ઉજવાયો. તે
નિમિત્તે શાળામાં સ્વયંશિક્ષક દિનની ઉજવણી કરાઈ. શાળાના વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા આ
પ્રવૃત્તિનું સંચાલન કરાયું હતું. આચાર્યશ્રી, શિક્ષકો, પટાવાળા તથા સફાઈ કામદાર
તરીકેની જવાબદારી પણ વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા સંભાળાઈ હતી. ઉજવણીને અંતે
સમૂહમાં ફોટો પડાવાયો હતો. ઉત્તમ શિક્ષક, ઉત્તમ પટાવાળા, ઉત્તમ સફાઈ કામદાર
માટે પસંદગી કરવામાં આવી હતી. આચાર્યની ફરજ બજાવનાર વિદ્યાર્થી દ્વારા
ઈનામ વિતરણ કરાયું હતું. ઈનામો માટેની પસંદગી નિર્ણાયકશ્રી દ્વારા કરાઈ હતી.
નિર્ણાયકની જવાબદારી મેયરશ્રીએ સંભાળી હતી. ભાગ લેનાર વિદ્યાર્થીઓને
મેયરશ્રી વડે અભિનંદન અપાયા હતા. કાર્યક્રમને અંતે સમૂહભોજન પણ રખાયું
હતું.”

ઉપરોક્ત અહેવાલ આપના સમાચાર પત્રમાં આવતા અઠવાડિયામાં છાપી
મોકલશો.

આભાર સહ.

સુ.બી.પરમાર
આચાર્ય,
શારદા વિદ્યામંદિર,
અમલસાડ.

શબ્દાર્થ

ગુજરાતી શબ્દ	હિંદી અર્થ
તંત્રી	સંપાદક
ઉપરોક્ત	ઉપરોક્ત
છાપવું	છાપના
અહેવાલ	ક્રમબદ્ધ વર્ણન
વિગત	વિવરણ
મુજબ	અનુસાર
વિના મૂલ્ય	બિના શુલ્ક
પટાવાળા	નોંકર/ચપરાસી

સંભાળવું	સંભાલના
ઈનામ	ઈનામ
વિતરણ	બાંટના

અભ્યાસ

I ફકરાને આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો.

- 1) શાળામાં કયો કાર્યક્રમ ઉજવવામાં આવ્યો?
- 2) વિદ્યાર્થીઓએ કઈ કઈ જવાબદારી સંભાળી હતી?
- 3) ઈનામ વિતરણ કોણે કર્યું?
- 4) નિર્ણાયક તરીકે કોણ આવ્યું હતું?
- 5) ઉજવણીની અંતમાં કયો કાર્યક્રમ ઉજવવામાં આવ્યો હતો?

II ફકરાને ધ્યાનમાં રાખીને આપેલી ઘટનાઓને તેના ક્રમમાં ગોઠવો.

1. ફોટો પડાવાયો, ઈનામ વિતરણ, અભિનંદન અપાયા, ભોજન કરાયું.
2. ઉપરોક્ત શબ્દોનો વાક્યોમાં ઉપયોગ કરો.

III હિન્દીમાં અનુવાદ કરો.

ગુજરાતી સાહિત્યમાં સાહિત્યકારોને ઉત્તમ સર્જન માટે અનેક સંસ્થાઓ દ્વારા વિવિધ પુરસ્કારો અપાય છે. ગુજરાતી સાહિત્યમાં આદિકવિ નરસિંહ મહેતાની સ્મૃતિમાં નરસિંહ મહેતા પુરસ્કાર આપવામાં આવે છે. આ પુરસ્કાર મેળવનારાઓમાં રાજેન્દ્ર શાહ, ઉશૂનશ, રમેશ પારેખ વગેરે સાહિત્યકારો છે. રણજિતરામ સુવર્ણ ચંદ્રક રણજિતરામ વાવાભાઈની સ્મૃતિમાં અર્પણ કરાય છે. પ્રથમ રણજિતરામ સુવર્ણ ચંદ્રક ‘રાષ્ટ્રીય શાયર’ કવિશ્રી ઝવેરચંદ મેઘાણીને એનાયત કરાયો છે. નર્મદ સુવર્ણ ચંદ્રક આપણા અર્વાચીનોમાં આઘ એવા કવિશ્રી નર્મદની સ્મૃતિમાં અર્પણ કરાય છે. દર્શક એર્વાડ ગુજરાતીના પ્રસિદ્ધ નવલકથાકાર અને તત્ત્વચિંતક સ્વ. મનુભાઈ પંચોળીની સ્મૃતિમાં એનાયત કરવામાં આવે છે. રામનારાયણ વિશ્વનાથ પાઠક પુરસ્કાર. આ પુરસ્કાર કવિશ્રી રા.વિ.પાઠકની સ્મૃતિમાં સ્થાપિત કરાયો છે. શ્રી મહાદેવભાઈ દેસાઈ સમાજસેવા પુરસ્કાર ગાંધીજીના ‘રહસ્ય મંત્રી’- મહાદેવભાઈ દેસાઈની સ્મૃતિમાં એનાયત કરાય છે. વિવેચન પુરસ્કાર ગુજરાતીના પ્રસિદ્ધ વિવેચક પ્રમોદકુમાર પટેલની સ્મૃતિમાં આપે છે. આ ઉપરાંત ગૌરવ પુરસ્કાર, સાહિત્ય અકાદમી પુરસ્કાર અને ધૂમકેતુ પુરસ્કાર વગેરે જેવા પુરસ્કારથી સાહિત્યકારોની સાહિત્યસેવાને બિરદાવામાં આવે છે.

આ ઉપરાંત ભારતીય સાહિત્યમાં રાષ્ટ્રીય કક્ષાએ દરેક ભાષામાં પણ વિવિધ પુરસ્કારો અપાય છે. જેમાંથી સાહિત્ય અકાદમી દિલ્હી દ્વારા અકાદમી

પુરસ્કાર અપાય છે. દરવર્ષે બધી ભારતીય ભાષાઓમાંથી એક ઉત્તમ સાહિત્ય કૃતિને જ્ઞાનપીઠ પુરસ્કાર અપાય છે. જ્ઞાનપીઠ પુરસ્કાર ભારતીય સાહિત્યમાં એક વિશિષ્ટ પુરસ્કાર ગણાય છે. જે ગુજરાતી સાહિત્યમાં સૌ પ્રથમ કવિશ્રી ઉમાશંકર જોશીને તેમના કાવ્યસંગ્રહ ‘નિશીથ’ માટે અપાયો હતો. તે પછી ગુજરાતી સાહિત્યના પ્રાદેશિક નવલકથાકાર પન્નાલાલ પટેલને તેમની નવલકથા ‘માનવીની ભવાઈ’ માટે અપાયો હતો. ત્યારબાદ તાજેતરમાં જ કવિશ્રી રાજેન્દ્ર શાહને તેમના સમગ્ર સાહિત્ય સર્જન માટે જ્ઞાનપીઠ પુરસ્કાર એનાયત થયો છે. ગુજરાતી સાહિત્યમાં આ એક મોટી ઘટના હતી. આમ, ગુજરાતી સાહિત્યમાં વિવિધ સાહિત્યકારોને વિવિધ પુરસ્કારોથી નવાજવામાં આવે છે.

શબ્દાર્થ

ગુજરાતી શબ્દ	હિંદી અર્થ
ઉત્તમ	उत्तम
સર્જન	सर्जन
સ્મૃતિ	स्मृति/याद
અર્પણ	अर्पण
એનાયત	इनायत/प्रदान
અર્વાચીન	अर्वाचीन/आधुनिक
સ્થાપિત	स्थापित
વિવેચન	आलोचना/विवेचन
વિવેચક	आलोचक/विवेचक
બિરદાવવું	प्रोत्साहित करना
કક્ષાએ	स्तर पर
દર વર્ષે	हर साल
ગણાય છે	गिना जाता है
સૌ પ્રથમ	सब से पहले
પ્રાદેશિક	प्रादेशिक/आंचलिक
નવલકથા	उपन्यास
નવાજવું	नवाज़ना/अभिवादन करना

IV ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરી યોગ્ય શીર્ષક આપો.

બાબા સાહબ અંબેડકર કા નામ સબ જાનતે હૈં। વે એક મહાન સુધારવાદી નેતા થે। ઉનકે દ્વારા કિએ ગએ મહાન કાર્યા કમી નહીં ભૂલા જાએગા। ઉનકે દ્વારા કિએ ગએ દલિત સમાજ કે ઉત્થાન કા કામ સદા યાદ રખા જાએગા।

डॉ.अंबेडकर को ज्योति बा फुले से जो मार्ग दर्शन मिला उससे उनका मार्ग सदा

प्रशस्त हुआ। जो काम ज्योति बा फुले द्वारा नहीं किया जा सका उसे डॉ.अंबेडकर ने पूरा कर दिया।

डॉ.अंबेडकर के द्वारा भारत के संविधान के निर्माण में दिया गया महान योगदान कभी भी नहीं भूला जाएगा।

दलित समाज में डॉ.अंबेडकर का जितना सम्मान किया जाता है उतना अन्य किसी भी नेता का नहीं।

यद्यपि गाँधीजी और डॉ.अंबेडकर के विचारों में थोड़ी बहुत भिन्नताएँ थीं तद्यपि तद्यपि दोनों के द्वारा एक ही लक्ष्य पर काम किया गया। दोनों के द्वारा दलितोत्थान के लिए किए गए कार्य भारतीय कभी नहीं भूलेंगे।

डॉ.अंबेडकर संघर्ष शील नेता थे। उन्होंने अपने अनुयाइयों से कहा था कि मुझे कितनी ही कठिनाइयों का सामना क्यों न करना पड़े, अपना लक्ष्य पूरा किए बिना मुझ से चुप नहीं बैठा जाएगा। अपनी मृत्यु के पूर्व उन्होंने अपने अनुयाइयों को संदेश दिया कि, मेरे द्वारा प्रारंभ किए गए कार्यों को जारी रखा जाए, जो उन्हें पूरा करेगा वही मेरा सच्चा अनुयायी कहलाएगा।

शब्दार्थ

हिंदी शब्द	गुजराती अर्थ
सुधारावधि	सुधारावादी
दलित	दलित
उत्थान	उत्थान
मार्गदर्शन	मार्गदर्शन
शेष	शेष/बाकी
संविधान	अंधारण
निर्माण	निर्माण
योगदान	योगदान
सम्मान	सम्मान
भिन्नता	भिन्नता
संघर्षशील	संघर्षशील
संदेश	संदेश
अनुयायी	अनुयायी
साथो	साथो
कहेवाशे	कहेवाशे

V रेडियो पर सांभल समाचार विशेष कर्मणी प्रयोग करी गुजरातीमां अेक इकरो लभो.

टिप्पणियाँ

- I पाठ 2 से 22 तक आप को विविध प्रकार के वाक्यों से परिचित किया गया है।
- 1) अभयनी वर्षगांठ बारमी मार्चे छे. अभय की सालगिरह बारह मार्च हैं।
  - 2) आजकाल बहारनुं भाई रखा छे. आजकल बाहर का खा रहा हूँ।
  - 3) गहकाले तमे घरे न हत्ता. कल आप घर पर नहीं थे।
  - 4) मामाअे मारो पक्ष लीधो. मामाने मेरा पक्ष लिया।
  - 5) रमण घण्टा दिवसे तने ज्यो. रमन ने बहुत दिन के बाद तुम्हें देखा।
  - 6) हुं गुरुकृपामां जई रह्यो हतो. मैं गुरुकृपा में जा रहा था।
  - 7) त्यां घण्टा इरवा जवा जेवा स्थणो छे. वहाँ घूमने योग्य बहुत स्थल है।
  - 8) आपणे उत्तर गुजरातनो प्रवास गोठवीशुं. हम उत्तर गुजरात के प्रवास का आयोजन करेंगे।
  - 9) जे त्पणे तेने शाबाशी मणती हती. जो पढता था उसे शाबाशी मिलती थी।
  - 10) अेक मिनिटना पांसठ शब्दोनी ँडपथी टाईपिंग करी शकुं छुं. एक मिनिट में पाँसठ शब्दों की गति से टाइपिंग कर सकता हूँ।

उपर्युक्त सभी वाक्यों में कर्ता को प्रधानता दी गई है। ये वाक्य कर्तृवाच्य के हैं।

- II इस पाठ में निम्न प्रकार के वाक्यों का प्रयोग हुआ है।
1. 1) चार वाग्जे अमे अस मारइते लई जवाया. चार बजे हम बस द्वारा ले जाए गए।
  - 2) माराथी घरनुं काम कराशे नईं. मुझ से घर का काम किया नहीं जाएगा।
  - 3) आपणाथी उत्तर गुजरातनो प्रवास गोठवाशे. हम से उत्तर गुजरात का प्रवास आयोजित की जाएगी।

उपर्युक्त वाक्यों में कर्म को प्रधानता दी गई है। ये वाक्य कर्मवाच्य के हैं। गुजराती में कर्तृवाच्य के वाक्य किस प्रकार कर्मवाच्य के वाक्य बनते हैं, यह नीचे दिखाया गया है।

- 1) जतां पहेलां तेमणे अमने सूचनाओ जाने से पहले उन्होंने हमें सूचनाएँ दीं।
आपी. (कर्तरि) (कर्तृवाच्य)
- 2) जतां पहेलां तेमनाथी अमने सूचनाओ अपायी. (कर्मणि) जाने से पहले उन के द्वारा हमें सूचनाएँ दी गई (कर्मवाच्य)
- 3) तमारो इरिया पासेनुं कंठ अरीद्वुं नईं. (कर्तरि) तुम फेरीवालों से कोई चीजें खरीदना नहीं। (कर्तृवाच्य)
तमाराथी इरिया पासेनुं कंठ अरीदाशे तुम से फेरीवालों से कोई चीजें नहीं खरीदी जाएँगी। (कर्मवाच्य)

- 4) દૂરદર્શન કેટલાક કાર્યક્રમોનું સીધું પ્રસારણ કરે છે. (કર્તરિ) દૂરદર્શન દ્વારા કેટલાક કાર્યક્રમોનું સીધું પ્રસારણ કરાય છે. (કર્મણિ)
- 5) મેં નાસ્તો ખાધો નહીં. (કર્તરિ) મારાથી નાસ્તો ખવાયો નહીં. (કર્મણિ)
- દૂરદર્શન कुछ कार्यक्रमों का सीधा प्रसारण करता है। (कर्तृवाच्य)
दूरदर्शन द्वारा कुछ कार्यक्रमों का सीधा प्रसारण किया जाता है। (कर्मवाच्य)
- मैंने नाश्ता नहीं किया (खाया)। (कर्तृवाच्य)
मुझ से नाश्ता किया/खाया नहीं गया। (कर्मवाच्य)

कर्मवाच्य की क्रिया, मूल क्रिया में 'आ' (आ) जोड़ने से बनती हैं। इस के पश्चात् काल, लिंग, वचन आदि के अनुसार अन्य प्रत्यय लगते हैं।

ખરીદ+ આ+ યો = ખરીદાયો (પું. એ. વ.)

खरीद + आ + यो = खरीदायो (पु.ए.व.)

મારાથી કાગળ ખરીદાયો. (પું. બ. વ.)

मुझ से कागज खरीदा गया।

મારાથી કાગળ ખરીદાયા.

मुझ से कागज खरीदे गए। (पु.ब.व.)

ખરીદ+ આ+ ઈ = ખરીદાઈ (સ્ત્રી. બ. વ.)

खरीद + आ + ई = (स्त्री.ए.व.)

મારાથી સાડી ખરીદાઈ.

मुझ से साड़ी खरीदी गई। (स्त्री.ए.व.)

મારાથી સાડીઓ ખરીદાઈ

मुझ से साड़ीयाँ खरीदी गई। (स्त्री.ब.व.)

ખરીદ+ આ+ યું = ખરીદાયું (નપું. એ. વ.)

खरीद + आ + यું = खरीदायुँ (नपुं.ए.व.)

મારાથી પુસ્તક ખરીદાયું.

मुझ से पुस्तक खरीदी गई।

મારાથી પુસ્તક ખરીદાયાં.

मुझ से पुस्तकें खरीदी गई। (नपुं. ब. व.)

ध्यान दें कि जब मूल क्रिया स्वरांत हो तब कर्मवाच्य प्रत्यय 'आ' (आ) जोड़ने के पहले 'व' (व) जोड़ा जाता है।

જા - જવા

ખા - ખવા

પી - પીવા

जब मूल क्रिया आकारांत हो तब 'आ' (आ) का 'अ' (अ) बन जाता है और उस के

बाद 'व' (व) तथा कर्मवाच्य प्रत्यय 'आ' (आ) जोड़ा जाता है।

गा - गवा

भा - भवा

आ - अवा

॥

- 1) माराथी हवे चलाशे नहीं. मुझ से अब चला नहीं जाएगा।
- 2) माराथी डाले शाळाअे पण अवाशे मुझ से कल शाला में आया नहीं जाएगा।
नहीं.

उपर्युक्त वाक्यों में भाव को प्रधानता दी गई है। ये वाक्य भाववाच्य के हैं। सामान्यतः अकर्मक क्रिया के कर्तृवाच्य वाक्यों को ऐसे भाववाच्य में बदला जाता है। ऐसे वाक्य अकसर निषेधात्मक होते हैं। भाववाच्य के वाक्य प्रायः अशक्तता का बोध कराते हैं।

हुं बेसी शकतो नहीं.
माराथी बेसातुं नहीं.

मैं बैठ नहीं सकता।
मुझसे बैठा नहीं जाता।

ध्यान दीजिए कि कर्मवाच्य तथा भाववाच्य के वाक्यों में कर्ता करण कारक में होता है। इस के साथ 'थी' (थी), या 'वडे' (वड़े) या 'द्वारा' (द्वारा) परसर्ग जुड़ते हैं।

1.
  - 1) तेमना द्वारा माहिती अपाई होती. उन के द्वारा जानकारी दी गई थी।
  - 2) टी.वी. वडे शैक्षणिक ज्ञान वधाराय टी.वी. के द्वारा शैक्षणिक ज्ञान बढ़ाया
छे. जाता है।
  - 3) माराथी आपेलो नास्तो भवायो मुझ से नाश्ता नहीं खाया गया।
नहीं.
2.
  - 1) माराथी बोलाशे नहीं. मुझ से बोला नहीं जाएगा।
  - 2) माराथी लभाशे नहीं. मुझ से लिखा नहीं जाएगा।

गुजराती में सामान्यतः कर्तृवाच्य के वाक्यों का ही प्रयोग होता है। कर्म तथा भाववाच्य के प्रयोग कम होते हैं। इस प्रकार के प्रयोग अखबार, वैज्ञानिक परिभाषा, टी.वी., रेडिओ, सरकारी आदेश तथा औपचारिक प्रसंगों में होते हैं।